

18 Quares tertio, an privilegium expiaret, eo cui conce-

ditur expirante? Respondeo privilegium personale extingui cum perso-

na, quia personam sequitur, ut dicitur regula 7. de re-

gulis juris in 6. non autem privilegium reale, quia non

est annexum personae, sed muneri, dignitati, aut condi-

tionibus distincte a persona.

19 Quares quarto, an privilegium in favorem privilegiati

concessum, per ipsius renunciationem cesset & amittatur?

Respondeo illud cessare, quando talis renuntiatio ac-

ceptatur ab eo qui privilegium concessit, nam tunc dis-

solvitur contractus qui inter privilegium concedentem &

acceptantem intercecit: fecus vero si talis renuntiatio ab

eo qui privilegium concessit acceptata non fuerit; cum

enim privilegium a voluntate concedentis pendeat, non

desinit, sed moraliter ab illo conservari censetur, donec

renuntiatio a privilegiato factam acceptaverit. Lo-

quimur autem hic de privilegio quod in potestate facien-

di vel non facienti aliquid contra jus commune consti-

tit, non autem de privilegio seu dispensatione, quae in

ablatione alicujus canonici impedimenti versatur, ut est

dispensatio ab aliqua censura, vel impedimento matrimo-

nii, tale enim privilegium non cessat per renuntiationem

ipsius privilegiarii, cum id quod factum est, non factum

esse nequeat, neque id quod ablatum est redire; prefer-

tim per privatam hominis voluntatem.

20 Quares quinto, an privilegium per non usum seu de-

fectum amittatur? Respondeo privilegia odiosa, quae scilicet redundant in

gravamen & quasi servitutem aliorum, amitti prescrip-

tionem longi temporis, per non usum privilegii; ut de

nundinis dicitur expresse L. 1. ff. de nundinis, ubi sta-

uitur ut privilegium nundinarum, per non usum, decen-

nio amittatur. Ratio est, quia prescriptio aequae locum

habet contra ejusmodi onera & servitutem, ac contra quas-

vis alias. Si vero privilegia sunt mere favorabilia, &

non cedant in prejudicium aliorum, non amittuntur per

prescriptionem; quia necesse est privilegiius contra se-

ipsum prescribere potest; nec alii contra ipsum, quia ip-

sorum nihil interest.

21 Quares sexto, an privilegia amittantur per delictum

ipsius privilegiarii? Respondeo quod delictum duplex esse potest: unum

non pertinens ad usum privilegii, & tale delictum non

tollet privilegium, nisi in casibus jure expressis, quo pa-

ter Clericus mercaturam exercens, perdit privilegium cle-

ricale lori cap. ult. de vita & honestate Clericorum. Alter-

rum pertinens ad usum privilegii, id est abusus privilegii,

vel per excessum facultatis concessae, vel sumendo inde

Quares octavo, quot modis privilegium revocari possit? 23

Respondeo illud duobus modis revocari posse, nimirum

per expressam, & tacitam revocationem. Expressa revo-

catio est, quae fit per verba sufficienter indicantia revo-

cationem privilegiorum, vel in specie, ut cum v. g. di-

citur, non obstante tali privilegio, vel in genere, ut cum

dicitur, non obstantibus quibuscunque privilegiis. Per tacitam

vero revocationem, ea intelligitur, quae fit per Su-

perioris actum qui subsistere non potest absque derogatio-

ne privilegii, ut cum v. g. jubet superior tributum exigi

ab eo quem a tributo exemerat, aut cum concedit no-

vam privilegium cum altero incompatibile.

24 Censent autem plures Theologi & Canonistae privilegia

corpori juris inserta non revocari, nisi illi qui habet re-

vocandi potestatem, faciat expressam illorum mentionem;

ita ut non sufficiant clausulae generales, quae tantum vim

habent in privilegia non inserta corpori juris.

25 Adverendum est etiam, privilegia revocationem fieri

posse dupliciter, nempe per legem, & privatim. Si fiat

primo modo, requiritur revocationis publicatio, quia per

est ratio obligationis legis & revocationis privilegii: Er-

go licet lex non obligat ante promulgationem, sic nec re-

vocatio privilegii suam sortitur effectum ante publicatio-

nem. Si vero privilegii revocatio fiat secundo modo, non

est opus predicta publicatione, sed sufficit ut ipsi privi-

legiario ipsa revocatio innotescat. Sic facultas Sacerdoti

concessa ad absolvendum a casibus reservatis, cessat sta-

tim atque ejus revocatio illi innotatur & innotescit.

DISPUTATIO IX.

De Legum Interpretatione.

DE legibus humanis tam in communi quam in parti-

culari, praecedentibus disputationibus fufe differimus,

nunc breviter agendum est de illarum interpretatione, seu

variis modis eas interpretandi, & praecipue de epikia,

& necessitate interpretandi legem per illam. Unde fit

ARTICULUS I.

De variis modis interpretandi leges humanas, praecipue de epikia.

Dico primo, triplicem esse legis humanae interpreta-

tionem: nimirum authenticam, usalem, & doctrina-

lem. Ita colligitur ex Glossa in legem, ff. de interpreta-

tionem, ff. de legibus.

26 Probatur breviter, quia legum humanarum interpreta-

tio, vel sit auctoritate ipsiusmet qui condidit legem, sic

quae dicitur authentica. Vel legis habet, ut colligitur

ex lege ult. Cod. de legibus. Vel sit us quodam & con-

suetudine, juxta id quod dicitur cap. Cum dilectus, de

consuetudine, ubi consuetudo dicitur optima legum inter-

pretet, aliusque dicitur interpretatio usualis. Vel denique fit

per doctrinam interpretum, sicque dicitur interpretatio

doctrinalis, quae licet vim legis proprie non habeat, suam

tamen auctoritatis gradum habere non desinit.

27 Dico secundo: Legis humanae interpretatio per epikiam 2

in aliquibus casibus necessaria est. Probatur: Epikia ab Aristotele 5.

Ethicor. cap. 10. defini-

tur: Emendatio legis ex parte qua deficit propter univer-

salem: id est aequa & rationalis interpretatio, quod lex

non obligat in aliquo particulari casu, licet verbis uni-

versalibus a Legislatore data sit. Exempli gratia, lex ge-

neralis est, depositum esse reddendum; aequa tamen &

rationalis interpretatio est, non debere reddi in eo ca-

su, quo noceret repetenti, aut alteri innoxio, ut si fu-

riolosensem suum repetat ad sepulchrum occidentum, vel

alium, sine justa causa. Lex generalis est, ne aperian-

tur legem sabbati non obligare ad non vellendas spicas, in simili necessitate edendi. Quod sapienter factum esse dubitari non potest, cum utrorumque factum Christus lo-

co citato laudaverit.

4 Dico quarto, stante judicio dubio, non habet locum

epikia, sed conveniri debet superior, vel non est agend-

um preter verba legis. Ita D. Thomas hic q. 69. art. 6.

ad 2. ubi sic ait: Ille qui sequitur intentionem legislatoris

non interpretatur legem simpliciter, sed in casu in quo mani-

festum est per evidentiam documenti legislatorem aliud inten-

disse. Si enim dubium sit, debet vel secundum verba legis

agere, vel superiorem consulere.

5 Ratio etiam id suadet, in dubiis enim melior est con-

ditio possidentis: Sed in casuposito, lex possidet: Ergo

secundum verba ejus est agendum, si superior consili

non potest.

6 Confirmatur ex precebre illa sacrorum Canonum axi-

omate: In dubiis ratur pars est eligenda, quod desumitur

ex cap. Ad audientiam, de homicidio, & ex cap. Signifi-

casti, 2. eodem titulo, & ex cap. Juevni, de sponsali-

bus, ubi sic dicitur: In his quae dubia sunt, quod certius

existimamus tenere debemus. Unde S. Thomas quodlib. 2.

art. 13. Si quis in quodam dubitationem inducitur contra-

rietas opinionum, & maxime dubitatione, plures probandas

habet, periculo se committit, & sic praesent dubio peccat. Sed

stante judicio dubio de mente legislatoris, tutius est se-

condum verba legis agere: Ergo in dubiis non habet

locum epikia, sed si superior consili non potest, secun-

dum verba legis agendum est.

7 Dico ultimo, quando probabiliter judicatur, legem non

comprehendere aliquem casum, licet uti epikia; dummo-

do tunc non habetur aliud iudicium, quo probabilius exi-

stinetur casum illum comprehendere.

8 Haec conclusio patet ex principiis statuti in disserta-

tionem de probabilitate, ubi ostendimus iudicium probabile

in moralibus sufficere quidem interdum ad prudenter ope-

randum, quando non occurrit aliud probabilius: si tamen

fiat concursus duarum opinionum probabilius, nos teneri

sequi eam quam iudicamus probabiliorem; alioquin pec-

camus contra regulas prudentiae, quae dicitur huic potius

adhaerendum esse sententiae; quae nulli profus errandi aut

peccandi periculo nos exponit, quam illi, quae nos pro-

babili saltem peccandi & errandi periculo reddit obno-

gnitionem, quod in controversiam vertitur, illam sic alii

definiunt: Dispensatio est juris relaxatio, a potestatem relaxandi habente facta. Alii demum omnia causa efficiente,

per formalem sic breviter eam definiunt: Dispensatio est ju-

ris relaxatio.

Ex his definitionibus colligitur primo, dispensationem 2

in eo differre a legis interpretatione, quod haec declarat

tantum legem suam vim obligandi non habere in aliquo

casu, vel persona particulari: illa, adhaec vigente legis

obligatione, subditum eximit a legis obligatione, quo alio-

quin astringeretur. Quo fit ut legem interpretari, non sit

tantum superioris, sed etiam subditi, qui per epikiam po-

test in casu particulari declarare legem non obligare: con-

tra vero in lege dispensare non potest, nisi superior, cum

fit actus jurisdictionis, qui superioritatem requirit in dis-

pensante, & subjectionem in eo cum quo dispensatur.

Colligitur secundo, dispensationem differre a privile-

gio, nam privilegium proprie est privata lex, quae potest

aliquando esse contra jus, & tunc est dispensatio; aliquan-

do vero et praeter jus, & tunc non est proprie dispensatio.

Colligitur tertio discrimen quod inter abolitionem 3

& dispensationem versatur, nam absolutio non est contra legem

communem, sed potius secundum illam, si persona

absolvenda illam mereatur; dispensatio vero est contra legem

communem, cum sit juris relaxatio.

Colligitur quarto, dispensationem rem esse odiosam,

subindeque restringendam, seu stricte interpretandam: quia

odiosum est eximi a lege, quae aequaliter omnes obligat;

& quia, ut ait regula 28. Qua a jure communi exorbitant,

nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Colligitur quinto, dispensationem recte vulnus seu vul-

nerationem legis appellari 23. qu. 4. can. Ista vitas: Lex

enim ex duplici causa vim & vigorem habet, primo ex

auctoritate legislatoris, cujus prudentia regulam actibus

humanis imponit, & ex consuetudine, quae est vis con-

stitutiva legis; quia consuetudo difficile vincitur, praeci-

puae, si sit multitudinis; unde fit ut lex non valeat

contra consuetudinem, sed potius consuetudo contra legem:

quando autem cum aliquo juris rigor relaxatur, detrahitur

aliquid de auctoritate legislatoris, & de consuetudine, &

sic veluti indigitur vulnus legi. Quod per dispensationem

aliquid detrahitur a consuetudine, manifestum est; quod

DISPUTATIO X.

De legum mutatione.

Ad quaestionem 97. D. Thomae.

Cum tripliciter lex aliqua mutari possit, nimirum per

dispensationem, seu relaxationem juris circa aliquas

personas, per abrogationem, & per cessationem, seu sim-

plicitem desinonem, ut quando lex ad tempus lata, eo elap-

so expirat: ut legum humanarum mutatio perfecte de-

claratur, de triplici illo modo mutandi leges humanas,

breviter hic agendum est, & primo de dispensatione, de-

inde de abrogatione, & cessatione legum humanarum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit dispensatio, & an ea in legem humanam cadere possit?

Dispensatio definitur a Glossa in cap. Requiritur 1. q. 6.

Juris communi relaxatio facta cum cognitione causa,

ab eo qui jus habet dispensandi. Verum cum hac definitio

supponat ad valide dispensandum necessariam causae co-

gnitionem, quod in controversiam vertitur, illam sic alii

definiunt: Dispensatio est juris relaxatio, a potestatem relaxandi habente facta. Alii demum omnia causa efficiente,

per formalem sic breviter eam definiunt: Dispensatio est ju-